

Handreiking midden- en bovenbouw

Taalondersteuning voor uitstromers en meertalige kinderen

Taalondersteuning Etten-Leur

'Kennis van taal
is de basis voor
succes op school'

Inleiding

Deze handreiking is bedoeld om scholen belangrijke informatie en advies te geven bij de specifieke begeleiding van meertalige leerlingen die uitstromen vanuit de Eerste Opvang, maar is ook geschikt voor andere leerkrachten die werken met meertalige leerlingen.

Sinds augustus 2018 is binnen de gemeente Etten-Leur het project TAEI van start gegaan. TAEI biedt ambulante taalondersteuning. Bij uitstroom van de Eerste Opvang Anderstaligen (EOA, de Fontein in Breda) naar het regulier onderwijs kan TAEI de ontvangende leerkracht voorzien van adviezen, passend bij het uitstroomniveau van de leerling.

De leerlingen, die uitstromen van de Eerste Opvang Anderstaligen (EOA), bevinden zich nog steeds in het leerproces om de Nederlandse taal eigen te maken. Over het algemeen geldt dat taalverwerving bij zij-instromers gemiddeld 5 jaar tot soms wel 10-12 jaar duurt. De duur is erg afhankelijk van verschillende aspecten van de leerling zelf. Meestal hebben kinderen na ongeveer 1 à 2 jaar de dagelijkse taalvaardigheid wel onder de knie. Ze kunnen redelijk goed mee kletsen, maar andere aspecten van een taal zoals de grammatica, de specifieke academische woordenschat (CAT=schooltaal) dat duurt nog jaren. Daarbij moet je ook in de gaten houden, dat ze gelijk moeten komen met een 'moving target'. Hun leeftijdsgenoten leren ook nog steeds, dus het is geen statisch einddoel, het verschuift steeds weer.

Extra aandacht voor taal- en woordenschatlessen is noodzakelijk en dat niet alleen tijdens de taallessen. Samen met de groepsleerkracht en / of IB-er kan TAEI een programma op maat opstellen (en indien nodig een eigen leerlijn- OPP). Het is handig om te weten dat de eerste 4 jaar de leerling niet meegenomen hoeft te worden in de schoolresultaten, al is het wel belangrijk om deze leerlingen ook te toetsen en hun voortgang te monitoren.

Deze handreiking is gemaakt door ATO- Ambulante TaalOndersteuning Amstelveen (Frederike Groothoff en Ellen Goossens) en aangepast naar de Etten-Leurse situatie door Marije Schneijderberg (Coördinator TAEI).

De handreiking is tot stand gekomen met behulp van handreikingen van andere taalvoorzieningen: Taalschool Utrecht (Leonie de Heer), Taalklas DRV, ITK Uithoorn, 'Handreiking voor het onderwijs aan NT2- leerlingen voor de groepen 1 t/m 5 basisschool', De Triangel Amstelveen (Nicolette Van der Maesen-Braspenning), 'Startdocument NT2-leerling in het basisonderwijs' (De Stroming, 2018, Rianne Dekker), 'Brochure tweedejaars nieuwkomers' van Nieuwkomers West-Friesland, 'Handreiking Vluchtelingkinderen in de klas' van Pharos en 'Eerste opvang van nieuwkomers' TEC Zierikzee.

Een meertalige leerling in de klas krijgen vraagt best wat van een leerkracht, zeker naast al die andere leerlingen in de klas die al extra zorg nodig hebben. De ambulante ondersteuning en deze handleiding geeft je handvaten om de leerling goed te kunnen begeleiden.

1. Wat betekent het om een meertalige leerling in de klas te hebben?

Algemeen

Een meertalige leerling is een leerling met meer dan 1 taal in zijn of haar repertoire. Tegenwoordig zijn eigenlijk alle leerlingen meertalig, maar wij hebben het in deze handreiking specifiek over die leerlingen waarvan het leren van het Nederlands naast hun andere talen net is begonnen. Tweedetaalverwerving is het leren van een nieuwe taal na een andere taal, de thuistaal of thuistalen. We spreken in dit document van thuistaal en niet van de moedertaal, omdat de taal niet altijd van de moeder is geleerd. Let op, tweedetaalverwerving kan ook inhouden dat het gaat om een derde of een vierde taal!

Binnenkort komt er een meertalige leerling bij jou in de klas, of de leerling is net ingestroomd. Probeer je eens te verplaatsen in de situatie; waarschijnlijk heeft deze leerling net een verhuizing meegemaakt en is in een totaal nieuwe omgeving terecht gekomen. Gebruiken zijn misschien nieuw, maar vooral de taal! Alles wat er om de leerling heen gebeurt, is in een taal die de leerling nog niet machtig is. Dat is behoorlijk wennen! Geef de leerling tijd om te wennen aan deze nieuwe fase. Een leerling die een tweede taal verwerft, doet dat aanvankelijk op dezelfde manier als de thuistaalspreker. Hij/zij luistert, neemt de klanken, de intonatie, de woorden en zinspatronen van de taal in zich op. Deze fase is bekend als de 'stille periode'. Het is belangrijk dat de leerling hiervoor de tijd krijgt en niet tot spreken gedwongen wordt. Voor de ene leerling zal de 'stille periode' enkele dagen duren, voor de ander enkele maanden. Een 'stille periode' betekent trouwens niet dat er geen communicatie plaatsvindt, let op non-verbale communicatie en geef de leerling de ruimte om dingen aan te wijzen of uit te beelden.

De instroom van een meertalige leerling zal wellicht effect hebben op het huidige curriculum van de klas. Het maken van keuzes in het lesaanbod door de leerkracht is vaak een dunne lijn tussen het opdoen van succeservaringen en het uitdagen van de leerling om zich optimaal te kunnen ontwikkelen. heeft. Een houvast voor het stellen van doelen vind je op: Maak de leerling bewust van het feit dat fouten maken mag en dat het leren van een taal tijd nodig.

<https://www.lowan.nl/primaironderwijs/onderwijs/leerlijnen/doelen>

De doelen in de leerlijnen 0 tot 40 weken zijn uitgangspunt geweest in de nieuwkomersklas bij de Eerste Opvang. De doelen 40 tot 80 weken kan in het tweede leerjaar op de reguliere basisschool gebruikt worden. Bekijk de doelen kritisch en stel ze steeds bij, zowel naar boven als naar beneden. Beargumenteer dit wel goed en denk na waarom bepaalde doelen niet gehaald zijn en wat daaraan gedaan kan worden. Maar... het hoofddoel is natuurlijk in eerste instantie veiligheid creëren. Het is het belangrijkste dat de leerling zich begrepen en gewaardeerd voelt, dan wordt leren een stuk eenvoudiger. Het is goed om je ervan bewust te zijn dat de leerling een andere culturele achtergrond kan hebben en nog moet leren wat 'normaal' is in Nederland. Aan de andere kant kunnen jullie in de klas ook leren van gebruiken uit het land van herkomst van de nieuwe leerling, wees nieuwsgierig en stel je open voor andere ideeën.

Handige tips omtrent je klassenmanagement:

- Laat de leerling de eerste periode wennen, kijken, opnemen en forceer niet.
- Wees duidelijk in afspraken en regels: structuur en regelmaat zijn een belangrijke houvast.
- Structuur geeft veiligheid in een nieuwe (onveilige) situatie, gebruik duidelijke routine (liedje zingen bij opruimen, magneet verplaatsen bij dagritme etc.).
- Maak dingen in je klas zo veel mogelijk visueel, zowel voor de structuur (pictogrammen voor dagritme, waar je ook daadwerkelijk naar verwijst gedurende de dag) als de lesinhoud (laat plaatjes zien of filmpjes, gebruik concrete materialen, doe dingen voor).

Handige tips voor meer informatie:

- Voor meer tips betreft het creëren van een (zichtbare) taalrijke omgeving kun je het curriculum TAEEL als bronnenboek raadplegen;
- Op www.LOWAN.nl is onder PO (primair onderwijs) een pagina met (soms gratis) lesmateriaal te vinden;
- Op deze website www.spelenleren.com en op de Wikiwijs pagina NT2 woordenschat https://maken.wikiwijs.nl/121286/Lesmateriaal_NT2 staan ook veel leuke lesmaterialen;
- Op Facebook is een groep NT2 leerkrachten actief om elkaar te helpen: "Nieuwkomers in de klas". Je vindt er interessante artikelen, filmpjes en lesideeën.

Woordenschat

De gehele (basis)schoolcarrière zal er extra tijd en moeite geïnvesteerd moeten worden om de leerling meer Nederlandse woorden te leren. Het aanbod in een reguliere taalmethode is onvoldoende voor anderstalige nieuwkomers! Voor sommige woorden heeft de leerling alleen een label nodig, het concept kent het wel. Aan de andere kant zijn bepaalde concepten helemaal nieuw voor de leerling en moet er dus ook gewerkt worden aan de diepere betekenis van woorden. Het netwerk dat een kind heeft rondom een woord kan in Nederland uitgebreid worden door specifieke Nederlandse betekenissen. Let ook op de minder concrete woorden, bijvoorbeeld woorden voor gevoelens en emoties, maar zeker ook op functiewoorden. Deze zijn minder zichtbaar te maken, die moeten dus door herhaling ingesleten worden: wijs de gehele dag door op dat soort voorbeelden.

Goed woordenschatonderwijs bestaat uit een combinatie van de 4-takt van Marianne Verhallen (A - D) en de NT2 didactiek (beschreven door Josée Coenen en Marion Nout, stap 1-4):

- A. Voorbewerken:** activeren van de voorkennis; het nieuwe woord moet worden aangehaakt bij bekende woorden en in de context worden geplaatst (kapstok).
- B. Semantiseren:** uitleggen van de betekenis, met behulp van visuele ondersteuning.
Stap 1 (Receptief): Je biedt een woord, zin of klank aan en de leerlingen luisteren of lezen mee.
- C. Consolideren:** oefenen van het nieuwe woord en de betekenis.
Stap 2 (Receptief): Je biedt nieuwe taal aan (een woord, zin of klank) en leerlingen doen iets: ze wijzen een voorwerp aan, kiezen het juiste plaatje of kiezen het juiste woord uit een aantal woorden die worden gegeven.
Stap 3 (Reproductief): Je biedt een woord of tekst aan en de leerlingen zeggen het na of schrijven het over.
Stap 4 (Productief): Je vraagt iets naar aanleiding van een woord of tekst en de leerlingen geven antwoord. Je kunt bijvoorbeeld allerlei taalspelletjes doen. Of een woordenschatoefening: vul het juiste woord in.
Stap 5 (Productief): Je geeft het begin van een opdracht en leerlingen gaan zelf zinnen schrijven. Ze verzinnen bijvoorbeeld een verhaaltje.
- D. Controleren:** is het nieuwe woord onthouden?

Erg belangrijk is het ook om betekenisvolle activiteiten te doen terwijl er aan de woordenschat gewerkt wordt. Sowieso is het belangrijk dat de woorden die je aanbiedt geclusterd zijn en dus op een of andere manier bij elkaar horen (in een woordspin, -parachute, -trap of -kast), maar het is ook belangrijk dat de woorden zinnig zijn om te gebruiken. Als je een activiteit koppelt aan de woorden dan zien de leerlingen meteen het nut ervan in. Een voorbeeld is om woorden te leren over het maken van een fruitsalade, en dat de leerlingen daarna in groepjes, misschien zelfs met leerlingen van een andere groep, de salade gaan maken. Jij loopt ondertussen langs alle groepjes en legt de nadruk op woorden zoals 'snijden', 'goed roeren' en stelt vragen zoals 'wat is jouw lievelingsfruit?'.

Maak de leerling eigenaar van zijn taalontwikkeling: een onbekend woord? Vraag het de buurman, gebruik Google afbeelding, een beeldwoordenboek, school-tv beeldbank, Google translate of <http://www.muiswerk.nl/mowb/> een gratis online woordenboek (ook als app verkrijgbaar).

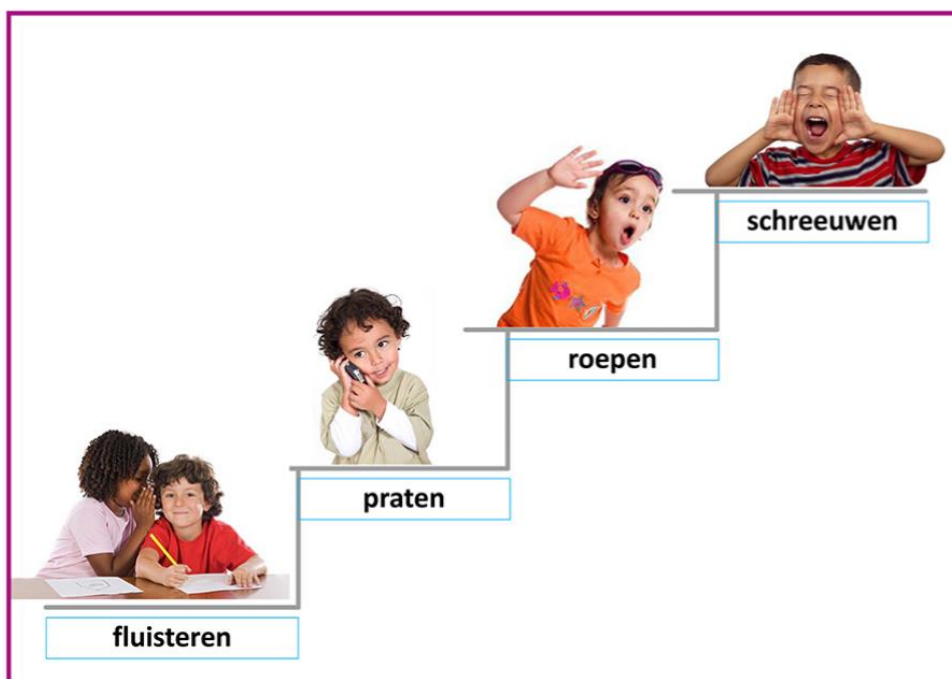
Naast de waarschijnlijk welbekende BAK-woordenlijsten zijn er ook WAK-woordenlijsten. De WAK bevat woordlijsten per jaargroep (3 t/m 8) die als basis kunnen dienen voor de inhoud van het woordenschatonderwijs. De WAK is gericht op het dichten van het gat tussen groep 3 en de start van

het voortgezet onderwijs. De lijst volgt op de BAK. De BAK-lijst bevat 3000 woorden die nodig zijn om onderwijs in groep 3 te kunnen volgen. Samen vormen ze een doorgaande lijn tot het voortgezet onderwijs. Woordlijsten zijn te vinden op DigiWak.

Handige tips bij je woordenschatonderwijs:

- Verwoord wat er in de klas gebeurt of wat je doet: 'Ik loop nu naar de kast en pak de boeken. Ondertussen deelt .... de schriften uit'. Taal wordt gekoppeld aan handelen: <https://www.taalleermethoden.nl/index.php/taalleermethoden/tp/>;
- Probeer je mondelinge taal aan te passen aan de woorden, die de leerling leert. Dus wees alert, wanneer je een nieuw woord kan gebruiken in een context, doe dat dan ook. Dit betekent dat de groepsleerkracht goed op de hoogte moet zijn van de inhoud van de lessen, ook wanneer de (instructie)les door iemand anders gegeven wordt!;
- Gebruik zoveel mogelijk middelen om het taalaanbod visueel en non-verbaal te ondersteunen: voordoen, uitbeelden/ gebaren, geluiden, afbeeldingen, concrete voorwerpen etc.;
- Gebruik zoveel mogelijk woordkaartjes met lidwoorden! om allerlei voorwerpen in het lokaal van naam te voorzien en zo allerlei begrippen te oefenen. Geef daarbij de 'het-woorden' aan door er een stip bij te zetten of 'het' in een andere kleur weer te geven;
- Laat de leerling een woordenschrift aanleggen, waarin alle nieuw geleerde woorden genoteerd worden met een bijpassende, duidelijke afbeelding (lieftst geen cartoon, maar een foto). De leerling kan er zelf een tekening bij maken en een zin schrijven bij het woord;
- Maak het geleerde zichtbaar door de woordclusters in de klas op te hangen en maak de verbanden zichtbaar tussen de woorden middels een schematisch model (<https://www.rezulto.nl/praktijkmateriaal/>). Maar vergeet niet om er af en toe ook naar te verwijzen en de woorden te herhalen. Haal de woordclusters weg, zodra je merkt dat de leerlingen de woorden kennen. Je kunt foto's maken van de woordmuur en deze in een mapje stoppen. Dat mapje leg je in de leeshoek. Leerlingen kunnen dan zelf de woorden nog eens opzoeken;
- Voer taal-denkgesprekken, waarbij de kinderen voornamelijk aan het woord zijn en de leerkracht het gesprek begeleidt. Leerlingen krijgen veel spreekkansen, doordat de leerkracht open vragen, vaak denk- en meningvragen (Wat denk jij?), stelt. De leerkracht daagt de leerlingen uit na te denken over het oplossen van een probleem. Het is mooi wanneer 'het probleem' gekoppeld kan worden aan het thema, waardoor in deze gesprekken de nieuwe woorden kunnen worden gebruikt. Voorbeelden van taaldenkgesprekken zie www.lowan.nl/taaldenkgesprekken;
- Geef feedback door te reageren op taaluitingen en deze te waarderen, te herhalen, te corrigeren (indien nodig) en uit te breiden= VAT- aanpak;
- Met dit leuke spel kun je werken aan de uitbreiding van de woordenschat, de communicatieve vaardigheden en bijdragen aan de bewustwording van het belang van de thuistaal <https://www.lowan.nl/po/lesmateriaal/babili-babi/>;
- Op www.taaloefenen.nl kan de leerling woordenschat oefenen passend bij de taalmethode, die in de klas wordt gebruikt;
- Base06 is een mooie site om materiaal op te vinden w.b. woordenschat en Nederlandse taalverschijnselen en om online te kunnen oefenen: <https://www.base6.be/>;
- Lees zoveel mogelijk voor, hier kun je ook uitstekend maatjes/tutors voor gebruiken;
- Laat de leerling (prenten) boeken lezen of luisteren, zodra het taalniveau iets verder gevorderd is;
- Kijk op deze kwaliteitskaarten om aan de hand van aandachtspunten je woordenschatonderwijs onder de loep te nemen: https://www.leraar24.nl/app/uploads/Woordenschat_PO_Bijlage2_Kwaliteitskaarten-Woordenschatgebundeld.pdf;

- De Digiwak is een online overzicht met woorden, die de kinderen in het primair basisonderwijs (groep 3 t/m 8) moeten beheersen. De woorden zijn ingedeeld in clusters per groep en thema. Je kunt je als school hierop abonneren <https://www.digiwak.nl/info.php>;
- Besteed naast de dagelijkse algemene taal (DAT) ook aandacht aan cognitieve academische taal (CAT) oftewel schooltaalwoorden. Op <https://www.digitaalspeciaal.nl/waarom-schooltaalwoorden-thuishoren-in-jouw-les/> kun je lijsten downloaden met schooltaalwoorden voor de midden- en bovenbouw;
- Laat de leerling (prenten)boeken in de thuistaal lezen/ luisteren en vervolgens in de Nederlandse taal. Je kunt daar bijvoorbeeld de website www.prentenboekeninalletalen.nl voor gebruiken;
- Gebruik [BABADADA | Visual dictionary, dictionnaire d'image, diccionario visual, قاموس مصور, 图画词典, दृश्य शब्दकोश](#) digitaal beeldwoordenboek.
- Kijk voor nog meer tips in de bijlage.

woordtrap

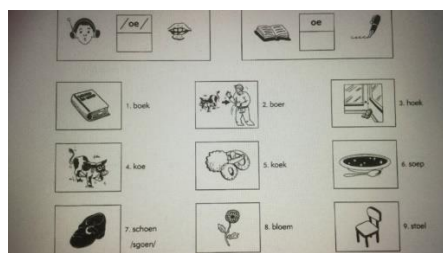
Klanken

Meertalige leerlingen hebben een andere thuistaal dan het Nederlands. De ene taal staat wat betreft klanken en uitspraak verder af van het Nederlands dan de andere. Wat in de ene taal betekenisonderscheidend is zoals in het Nederlands peer en beer, hoeft in een andere taal geen betekenisverschil te hebben. In het Arabisch maakt het niet zo veel uit of je nu papa of baba zegt, het betekent allebei vader. Aan de andere kant maakt het in het Nederlands bijvoorbeeld niet uit of je het woord 'boer' met een rollende /r/ uitspreekt of met een Gooise /r/. Het is bekend dat vanuit bepaalde taalachtergronden specifieke klanken van het Nederlands lastig zijn.

Kijk hiervoor op deze twee pagina's met meer informatie over verschillende thuistalen: www.moedint2.nl/home en www.meertaligheidentaalstoornissenvu.weebly.com. Het is belangrijk dat er op de reguliere school aandacht is voor het correct leren herkennen (auditief) en uitspreken (articulatie) van de Nederlandse klanken. Wanneer kinderen hier moeite mee hebben heeft dit namelijk negatieve gevolgen voor het lees- en spellingonderwijs. Het goed kunnen verstaan en spreken van klanken (luisteren en spreken) is voorwaardelijk voor het leren lezen en spellen (letters- lezen en schrijven). Het is daarom ook goed om verschil te maken tussen letters en klanken en biedt dit dan ook gescheiden aan. Het gaat in eerste instantie om het auditief onderscheiden van klanken en van het 'juist' articuleren van klanken (helemaal accentloos is niet nodig, maar er moet geen verwarring ontstaan doordat een kind duur zegt in plaats van deur).

Handige tips bij klanken:

- Uit een dictee is snel op te maken of een leerling de klanken heeft geautomatiseerd, auditief herkent en actief kan verwerken;
- De methode van groep 3 bevat een lettertoets, deze kun je gebruiken om te achterhalen of alle klanken goed uitgesproken kunnen worden;
- Gebruik klankzuivere woorden als voorbeeld;
- In het boek 'Zien is snappen' van José Coenen en Marije Heijdenrijk staat hoe je klankles kunt geven;
- De uitspraak van klanken moet je heel overdreven voordoen: met uitgestrekte mond of een ronde mond, wat doet de tong, hoe gaat de luchtstroom (neus of mond) en waar de klanken gemaakt worden. Als ze één klank moeilijk vinden, bekijk dan welke klank er op lijkt en zij wel goed kunnen uitspreken. Het programma Top klankbeelden: <https://www.afasienet.com/product/top-klankbeelden-2/> kun je inzetten bij het oefenen van de klanken;
- In dit filmpje zie je hoe je een klankles kan geven: <https://www.youtube.com/watch?v=XlhnAzh0wTY&t=50s> of <https://www.lowan.nl/po/vakgebieden/technisch-lezen/>
- Bied eerste klanken aan en daarna letters;
- Het programma Top klankbeelden <https://www.afasienet.com/product/top-klankbeelden-2/> kun je inzetten bij het oefenen van de klanken;
- <https://kleuters.basisonderwijs.online/digibordlessen-van-juf-marije-en-juf-sanne.html> over klanken onderscheiden bijv. 'Waar hoor je de /ee/?'. Door het gebruik van moeilijke woorden zijn deze oefeningen ook goed te gebruiken voor midden- en bovenbouw.

Lezen

Naar aanleiding van een AVI toets en/of DMT (afgenomen bij de EAO), bekijkt de leerkracht op welk niveau de leerling zich bevindt en zoekt hierbij passende leesboeken. TAEI of de leesconsulent van de bibliotheek kan hierbij helpen. Daarnaast is het aan te raden om een leespakket samen te stellen (eventueel gekoppeld aan de op dat moment aangeboden spellingcategorieën). Dergelijke bladen kunnen gevonden worden in de map van Estafette, Luc Koning, DMT-oefenmap en Speciale leesbegeleiding. Ook kan er gebruik gemaakt worden van software. Het is belangrijk dat er veel leeskilometers gemaakt worden en dat er ook regelmatig wordt voorgelezen. Daarnaast is het belangrijk dat ook deze leerlingen plezier krijgen in lezen. Leerlingen kunnen ook boeken in hun thuistaal lezen.

Handige tips voor lezen:

- Maak gebruik van luisterboeken, prentenboeken en stripboeken;
- Gebruik tijdens het lezen de technieken van Interactief voorlezen en stel vooral open vragen: <https://www.leraar24.nl/105661/interactief-voorlezen/>
- Laat de leerling met een duo lezen;
- Maak gebruik van structuurrijtjes;
- De software van VLL/ Lijn 3 of BOUW is goed te gebruiken voor kinderen van groep 3 en 4 en de software van Estafette voor kinderen van groep 4 t/m 8;
- Blijf goed letten op de uitspraak;
- Probeer een meertalige boekencollectie op te bouwen, zodat de thuistalen van de leerlingen zichtbaar zijn en dat de leerling. Al leest de leerling in het Nederlands op AVI M4 niveau, kan hij of zij toch een Harry Potter in de thuistaal lezen;
- Vertel ouders dat het ook belangrijk is dat er thuis gelezen wordt. Samen met hen in de thuistaal, samen met een Nederlandssprekende in het Nederlands. Je kunt ze wijzen op de website www.taalbeginthuis.nl.
- Er zijn veel sites waar je boeken kunt vinden in andere talen zoals <https://worldstories.org.uk/library> of <https://magicblox.com/books>;
- Wijs ouders erop dat kinderen gratis lid kunnen worden van de bibliotheek.

Begrijpend lezen

Begrijpend lezen is een lastig onderdeel voor NT2-kinderen. Wanneer het niveau van de leerling zich dicht bij het niveau van de jaargroep bevindt, kan de leerling meedoen met de groep, indien nodig aangepast door de leerkracht. Ook is het fijn om gebruik te maken van een maatje in de klas. Neem de tekst vooraf door (pre-teaching) en zorg dat alle begrippen bekend zijn. De leerling moet 90-95% van de tekst begrijpen, wil de leerling effectief aan de les deel kunnen nemen.

Wanneer het niveau van de leerling niet aangrenzend aan het niveau van de jaargroep is, kan er een eigen leerlijn worden opgesteld. Naar aanleiding van de informatie verkregen vanuit de leerkracht van de eerste opvang, bekijkt de leerkracht samen met TAEL op welk niveau de leerling zich bevindt en verzamelt hier de materialen van de methode bij. De leerling kan deze lessen niet zelfstandig maken, instructie en begeleiding inoefening is belangrijk. Misschien kan er een onderwijsassistent, een stagiaire of RT-er ingezet worden om hiermee aan de slag te gaan?

In Nieuwsbegrip kan er gebruik gemaakt worden van AA-Alpha, dit is speciaal ontwikkeld voor nieuwkomers. De leerling kan de instructie meedoen en de verwerking op eigen niveau maken. Voorafgaand aan de lessen van Nieuwsbegrip kan Weerwoord worden ingezet (gratis beschikbaar gesteld door Kentalis): <https://weerwoord.kentalis.nl/>. Deze lessen bieden een voorbereiding op de les van Nieuwsbegrip en de lessen preteachen de belangrijkste begrippen.

Er kan ook gebruik worden gemaakt van de lessen van www.jufmilou.nl hier vind je voor iedere jaargroep lessen op het gebied van begrijpend lezen. Deze lessen zijn niet gekoppeld aan strategieën en/of leerdoelen, je kunt de aanpak van de door jou gebruikte methode hanteren.

Handige tips voor begrijpend lezen:

- Zorg dat de belangrijkste begrippen bekend zijn bij de leerling d.m.v. 'Weerwoord' of een zelf gemaakte preteaching. Bespreek in dit laatste geval altijd vooraf de tekst die gelezen wordt. Het lezen ligt in het verlengde van de mondelinge taalontwikkeling. Haal voorkennis op, laat een bijpassend filmpje (Beeldbank o.i.d.) zien. De leerlingen moeten begrijpen wat ze gaan lezen;
- Besteed, zodra het technisch leesniveau dit toelaat, aandacht aan lees- en woordstrategieën, kennis van verschillende tekstsoorten en verschillende types lezen: globaal lezen, zoekend lezen, intensief lezen, voorspellend lezen;
- Functiewoorden zijn natuurlijk essentieel en vaak lastig concreet te maken. Zet iedere week een aantal (2 tot 3) functiewoorden (welke voorkomen in het lesaanbod) centraal en laat deze zoveel als mogelijk terug komen. Probeer zoveel mogelijk gedurende de hele dag te letten op functiewoorden en de leerling erop te wijzen.

Spelling

Naar aanleiding van de afgenomen toetsen (bij de EAO), wordt het niveau bepaald. Op basis hiervan kan de leerkracht samen met de TAEL een plan (indien nodig een eigen leerlijn) opstellen vanuit de aanwezige methode op school. Instructie is essentieel om de spellingsregels goed toe te kunnen passen (modellen= voordoen en daarbij hardop denken is de meest krachtige interventie bij spelling). Uit onderzoek is gebleken dat spellingonderwijs effectief is, als er minimaal 4 maal per week aandacht aan besteed wordt. Anderstalige nieuwkomers zijn, net als spellingzwakke leerlingen, gebaat bij directe instructie, directe feedback, veel herhaling, visuele ondersteuning van de spellingregels en veel oefening in het inprenten van de woorden. Voor visuele ondersteuning is het gebruik van spellingregel- en strategiekaarten aan te raden.

Tijdens de klassikale instructie kan de leerling meekijken/meedoen (alleen wanneer het niveau aangrenzend is), vervolgens bepaalt de leerkracht wat de leerling als verwerking kan doen: meedoen met de groep of aan het eigen spellingwerk. Een dagelijks dictee (5 minuten, 5 woorden, passend bij de aangeboden categorie) kan helpen om de spellingregels beter in te slijpen. Dit kan door een tutor gedaan worden. Vervolgens wordt het dictee samen met de tutor nagekeken en worden de fouten door de leerling zelf verbeterd.

Vanwege de nog kleine Nederlandse woordenschat heeft een meertalige leerling bij sommige spellingopdrachten geen idee wat het in moet vullen. Auditief aanbieden van de woorden is dan veel zinvoller dan dat de leerling gaat raden in welke zin het woord past. Wellicht is het mogelijk dat een andere leerling dit kan voorlezen. Probeer zoveel mogelijk een koppeling te maken tussen de betekenis van de woorden die je aanbiedt bij spelling, maar haal ook de vaart niet uit de les. Het is raadzaam om een selectie te maken tussen frequent gebruikte en minder frequent gebruikte woorden. (bijvoorbeeld: bij de é- woorden wel aanbieden en uitleggen: café/saté, maar niet: defilé/comité.

Belangrijk is dat deze woorden meerdere keren geoefend (geconsolideerd) worden, het liefst via de methodiek van Verhallen (zie woordenschat).

Handige tips bij spelling:

- Gebruik BLOON (Bekijken, Lezen, Omdraaien, Opschrijven, Nakijken) voor oefening en het inprenten van de woorden <https://spelling.bloon-methode.nl/> (abonnement);
- Maak veel gebruik van visuele ondersteuning (spellingregel- en strategiekaarten van de methode);
- De meest effectieve feedback bij spelling is op de zelfregulering en op het proces (zie bijlage);
- Maak gebruik van een klankenschema met alle Nederlandse klanken (in de handleiding van de methode van groep 3 en groep 4);
- Kijk op deze twee pagina's met meer informatie over verschillende thuistalen en de verschillen met het Nederlands om bepaalde spellingsfouten te kunnen begrijpen: www.moedint2.nl/home en www.meertaligheidentaalstoornissenvu.weebly.com.
- Maak gebruik van www.jufmelis.nl, www.taalblobs.nl (abonnement) of digitale software passend bij de spellingsmethode;
- Leg de nadruk op luisteren-schrijven: bied zoveel de opdrachten mogelijk auditief aan (i.v.m. woordenschattekort);
- Besteed veel aandacht aan het verdelen van woorden in klankgroepen;
- Neem regelmatig een PI-dictee af. In DLE zijn vorderingen goed te volgen en is het makkelijk om een foutenanalyse te maken.

Klankenschema

soort klank	klanken	
korte klank	a e o u i	klankers
lange klank	aa ee oo uu	
tweetekenklank	ei ij oe eu ui ie au ou	
	nk ng ch uw	
drietekenklank	aa i ooi oe i auw ouw	
viertekenklank	eeuw ieuw	
medeklinker	w r t p s d f g h j k l z v b n m (c x q)	
stomme klank	e er el erd en je tje pje	
	ig lijk be ge ver	

Taallessen en zaakvakken

Met deze lessen kun je ervoor kiezen om de leerlingen mee te laten doen met de groep. Wees kritisch op de effectiviteit. Stel jezelf regelmatig de vraag: is het nuttig dat de leerling meedoet? En bedenk wat de leerling nodig heeft om mee te doen. Bijvoorbeeld een woordenboek of een computer om betekenissen op te zoeken. Als er tijd is kun je de leerling de ruimte geven om in zijn of haar thuistaal een filmpje te laten opzoeken over het onderwerp, zodat het netwerk alvast geopend wordt. Ook is het goed om met ouders te communiceren wat het thema is, zodat ze daar thuis in hun thuistaal over kunnen praten.

Handige tips bij taallessen en zaakvakken:

- Begin van een thema begint vaak met een praatplaat. Sla deze niet over! Voor deze kinderen is dit een waardevolle activiteit om taal te koppelen aan wat ze zien op de praatplaat;
- Vooraf informatie meegeven over het onderwerp en thuis in de thuistaal laten bespreken;
- Pre-teachen van teksten voorafgaande aan de les, hierbij kun je bijvoorbeeld www.beeldbank.nl gebruiken om d.m.v. korte instructiefilmpjes de uitleg visueel te maken;
- Aanpassen/weglaten van de verwerking of koppelen aan een maatje;
- Maak een woordenlijst met de belangrijkste begrippen en laat de leerling hier een vertaling van maken in de thuistaal;
- Bied betekenisvolle activiteiten aan passend bij het thema van het zaakvak, waarbij taal ook een doel is. Bijvoorbeeld 'Maak een aankondiging/ poster voor een riddertoernooi' of 'Interview je opa of oma over vroeger'.
- Maak gebruik van schematische modellen (zie bijlage woordenschat) om verbanden weer te geven;
- Indien deze op school aanwezig is, inzetten van de methode 'Horen, Zien en Schrijven' (de delen die nog niet zijn aangeboden bij de Eerste Opvang Anderstaligen).

Rekenen

Bij de Eerste Opvang Anderstaligen (EOA) wordt er niet veel aandacht aan rekenonderwijs besteed. Wel wordt er aandacht besteed aan rekentaal. Veel oudere leerlingen hebben in het land van herkomst al rekenonderwijs gevolgd, maar moeten de vertaling maken naar het Nederlands. Wees je bewust van het feit dat sommige leerlingen andere strategieën hebben aangeleerd en dat dit geen belemmering hoeft te zijn. Aan de andere kant zie je soms dat leerlingen door bepaalde strategieën te gebruiken het getalbegrip missen. Let hier op en werk daar aan. Het is belangrijk dat je op de hoogte bent van het niveau van de leerling op het gebied van 'kale sommen' en op het gebied van verhaaltjessommen en dat je de leerling gelegenheid geeft om op beide gebieden op een passend niveau te werken. Reserveer in je programma extra tijd voor de verhaaltjessommen en zorg ervoor dat Cito-toetsbegrippen bekend zijn.

Handige tips bij rekenen:

- Maak het beeldend: speel de verhaaltjessommen met je klas na, of laat in groepjes de leerlingen een verhaaltjessom bedenken. Ze kunnen er dan een tekening of toneelstukje van maken. In dit artikel kun je lezen hoe dit werkt in "de Vertaalcirkel" <https://wii-leren.nl/vertaalcirkel-1-begrip-inzicht-zwakkerekenaars.php>;
- Laat ze met concrete materialen werken (handelingsmodel);
- Maak een soort woordenboek met rekenkundige begrippen. De bestanden op deze pagina zouden als basis gebruikt kunnen worden https://maken.wikiwijs.nl/121286/Lesmateriaal_NT2#!page-4177185 op onderstaande site vind je lijsten met rekenbegrippen in verschillende talen https://maken.wikiwijs.nl/121286/Lesmateriaal_NT2#!page-4203813;
- <https://woorden.wiki.kennisnet.nl/Categorie:CIRekenen> hier vind je clusters van rekenbegrippen en hoe je deze schematisch/ visueel kunt aanbieden;
- Maak de rekentaal ook zichtbaar in de klas en verzamel begrippen op posters. Bij elke verhaaltjessom kun je dan naar de poster kijken welk begrip ze herkennen en wat ze zouden willen aanvullen. Bij optellen bijvoorbeeld 'instappen' bij bussommen;
- De kopieermappen van bijvoorbeeld 'Maatwerk' kun je gebruiken om kale sommen te oefenen op niveau;
- Op de website <https://www.redactiesommen.nl> kun je voor je niveaugroepen verhaaltjessommen uitprinten. Neem ruim de tijd om de verhaaltjessommen na te bespreken. Ga met elkaar na wat de som is en hoe je dat hebt gevonden.
- Op deze website <https://www.tafeldiploma.nl/tempotoets> kunnen leerlingen de tafels oefenen. Misschien is het leuk om een overzicht te maken van de scores van de leerlingen. Kijk dan niet alleen naar wie de hoogste score heeft gehaald, maar ook wie het hardst gegroeid is;
- Mochten er leerlingen in de klas zitten met dezelfde taalachtergrond laat hen dan na de uitleg van jou even overleggen met elkaar. Hebben ze begrepen wat je hebt uitgelegd? Zo niet dan koppelen ze terug naar jou in het Nederlands, wat ze niet snappen.
- Maak gebruik van Imats. Dat zijn woordlijsten van rekentaal in de thuistaal en kun je vinden op <https://www.hivset.be/initiatief/door-elkaar/imat-2018-update>.

Waarderen en functioneel inzetten van de thuistaal

In de voorgaande stukjes is al een paar keer de thuistaal van de leerlingen benoemd. En daar gaan we nu nog een beetje dieper op in. Van meertalige leerlingen wordt wel eens gezegd dat ze een taalachterstand hebben, maar dat is niet zo. Vaak hebben ze een NEDERLANDSE taalachterstand, maar is hun thuistaal gewoon normaal ontwikkeld. Verder is die Nederlandse taalachterstand er alleen vanwege te weinig blootstelling aan het Nederlands. Is het dan de bedoeling dat de leerling vanaf nu dan alles in het Nederlands moet doen om dit in te halen? Nee, het blijven spreken en ontwikkelen van de thuistaal zorgt er juist voor dat er een goede basis is van waaruit het Nederlands geleerd kan worden. Bovendien is deze leerling bezig meertalig te worden en moet dus gestimuleerd worden om gebruik te maken van al de talen in zijn of haar repertoire.

Nu zijn er in klassen veel leerlingen met heel veel verschillende thuistalen en het is niet te verwachten dat een leerkracht al die talen kan spreken. Toch kun je als leerkracht dingen in jouw klas doen die er voor zorgen dat de thuistaal zich blijft ontwikkelen en dat het Nederlands geleerd wordt:

- Alleen al door ernaar te vragen en er ruimte voor te geven geef je als leerkracht een signaal af dat ook dat gedeelte van de leerling er toe doet en dat je als leerkracht geïnteresseerd bent in dat gedeelte van de leerling. Hierdoor voelt de leerling zich erkend, gewaardeerd en gezien en dat is goed voor het zelfvertrouwen.
- Als een leerling net is begonnen met het leren van het Nederlands, maar al wel wat ouder is, heeft het al behoorlijk wat kennis van de wereld, maar dan in de thuistaal. Door leerlingen de ruimte te geven om in hun thuistaal te overleggen, in hun thuistaal te lezen of dingen online op te zoeken kunnen ze op een passend cognitief niveau verder gaan. Ze hebben alleen hulp nodig met de vertaalslag naar het Nederlands. Andere leerlingen uit de klas, een ouder of vrijwilliger kan hier misschien bij helpen.
- Door actief te vragen om talen te vergelijken worden er koppelingen gelegd tussen de talen waardoor er sterke verbanden ontstaan. Vraag leerlingen eens naar een werkwoordsvervoeging in hun thuistaal. Bestaat er in hun thuistaal ook verschil tussen enkelvoud en meervoud? Of als je het hebt over leenwoorden ga dan eens na of die leenwoorden ook in hun thuistaal bestaan. Vaak kom je er dan snel achter dat er best veel overeenkomsten zijn tussen talen.

Handige tips bij het functioneel inzetten van de thuistalen:

- Maak de taalportfolio's van je leerlingen zichtbaar. Ook de op het eerste gezicht eentalige leerlingen kennen woorden uit verschillende talen, laat ze dat maar eens ontdekken (habibi, pizza, döner, ciao...);
- Bespreek met je leerlingen of ze bepaalde talen alleen kunnen begrijpen of ook spreken, lezen en ze ook kunnen schrijven. Praat met elkaar over hoe je talen hebt geleerd of hoe je ze kunt leren. Geef daarbij voorbeelden van hoe jijzelf talen hebt geleerd. Wellicht gaan er leerlingen naar een thuistaalschool in het weekend of na schooltijd, probeer daar eens naar te vragen;
- Ga in de klas het gesprek aan over het gebruik van de thuistalen. Bespreek met elkaar waarom het spreken in je thuistaal zo prettig en belangrijk is, maar maak ook afspraken over wanneer wel en niet (we sluiten niet uit). Leg aan de leerlingen uit wat meertaligheid is. Deze filmpjes kun je inzetten in de klas: <https://www.ru.nl/2in1project/meertaligheidinbeeld/> ;
- Laat de leerling eens expert zijn door iets te laten voorlezen in de thuistaal of iets te vertellen over de thuistaal of -cultuur. Het is bijvoorbeeld leuk om ze een liedje te laten uitzoeken en uitleggen wat er gezongen wordt. Of laat ze bijvoorbeeld een stukje uit een bekend boek zoals bijvoorbeeld Harry Potter voorlezen in hun thuistaal;
- Geef leerlingen altijd even de ruimte om iets op te zoeken of te overleggen in de thuistaal, maar maak daarna wel de koppeling naar het Nederlands. Controleer of de leerling begrijpt wat hij/zij moet doen;
- Wees nieuwsgierig en sta open voor inbreng in en vanuit de thuistaal en -cultuur;
- Betrek ouders in het leerproces, vertel hen dat het belangrijk is om veel te praten en te (voor)lezen in de thuistaal;
- Maak de thuistalen zichtbaar in je klas en in de school (maak bijvoorbeeld eens een meertalige poster over je thema met zoveel mogelijk vertalingen van een bepaald woord).

Ouders

Ouders van meertalige leerlingen zijn meestal niet bekend met het Nederlandse onderwijssysteem en met de rol die van hen wordt verwacht. Wij vinden het bijvoorbeeld gewenst dat ouders betrokken zijn bij de leerontwikkeling van het kind. Dit is niet altijd vanzelfsprekend binnen andere culturen, maar wordt na uitleg vaak gewaardeerd. Het is goed om je te realiseren dat praktische problemen de betrokkenheid van ouders in de weg kunnen staan. Niet alleen onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal is een knelpunt, maar bijvoorbeeld eveneens het organiseren van oppas om een gesprek op school te kunnen voeren. Ook het gebruik maken van (het openbaar) vervoer kan al moeilijk zijn. Het niet spreken van de Nederlandse taal, maar ook verschillende culturele gewoonten, kunnen de communicatie tussen ouders en school verstoren. Leerkrachten vinden het soms frustrerend dat kinderen veelvuldig te laat komen, zonder bericht afwezig zijn of dat afspraken niet worden nagekomen. Praat er open over met ouders en ga na wat de oorzaak van bijvoorbeeld te laat komen is. Leg ouders uit waarom bepaalde regels gelden en wat het belang is voor het kind.

Handige tips om ouders bij de school te betrekken:

- Probeer de ouder(s) te koppelen aan een andere ouder, die hen helpt bij alledaagse schoolzaken;
- Plan extra oudergesprekken in en neem hier ruim de tijd voor in verband met taal- en cultuurverschillen. Zorg ervoor dat ouders een tolk mee hebben genomen/ dat jullie een tolk regelen (via de tolktelefoon?), zeker bij extra belangrijke gesprekken bijvoorbeeld over schooladvies en zorgtrajecten. Vertel wat het doel is van het gesprek en stel vragen aan de ouders zoals 'Hoe gaat het thuis?', 'Hoe vindt u het gaan op school?', 'Hoe ziet u de toekomst?' (vragend communiceren werkt beter dan zenden!);
- Laat zien dat je je realiseert hoe lastig het is om in een nieuw land te wonen;
- Geef ouders zelfvertrouwen door aan te geven dat ze thuis vooral met hun kind in de eigen taal blijven spreken. Meertalige leerlingen leren beter wanneer zij over een goede basis in hun moedertaal beschikken;
- Probeer materiaal mee te geven waar ouders thuis mee kunnen werken. Laat ze bijvoorbeeld woordenlijsten (met plaatjes) vertalen met hun kinderen, of over een thema-praatplaat thuis praten. Dit zorgt ervoor dat het netwerk in de thuistaal alvast wordt geoefend en op die manier kunnen ouders in de gaten houden of hun kind de nieuwe Nederlandse woorden ook in de thuistaal kent;
- 'Meehelpen' op school kan een nieuw concept zijn. Nodig ouders daarom bewust persoonlijk uit en vertel wat de bedoeling is. Actief zijn op school helpt ouders om een goed beeld van het onderwijssysteem in Nederland te krijgen;
- Wees als professional bewust van interculturele verschillen en ga een open dialoog aan.

2. Organisatorisch

Eigen schema

In het begin zal het, vanwege de kleine Nederlandse woordenschat en wellicht door de onderwijsachterstand, moeilijk zijn voor de nieuwe leerling om alles in de klas meteen mee te kunnen doen. Het is voor deze leerlingen daarom fijn om zelf een schema te hebben, zodat zij weten wat ze wel en niet meedoen met de groep. Een schema biedt duidelijkheid voor de leerlingen. Hieronder volgt een voorbeeld. Zoals in de overdracht van de Eerste Opvang te lezen is, hebben de meeste leerlingen vaak een behoorlijke inhaalslag gemaakt op de Eerste Opvang. Het verschil in niveau bij binnenkomst en het uitstroomniveau is vaak groter dan een jaar. Hiermee hebben de leerlingen hun leerrendement laten zien. Ook al zit de leerling bij binnenkomst in de nieuwe groep niet op het gemiddelde niveau van de klas, het is wel mogelijk dat de leerling het niveau van de groep behaalt, mits er een goed compactingprogramma wordt opgesteld.

Voorbeeldschema maandag

Groep 7	Saron	Maken / nodig
Lezen	Dictee met Sofie Lezen	spellingschrift leesboek
Rekenen	Rekenen in groep 6	Blok: les: som:
Spelling	Spelling: instructie meedoen eigen les maken	Blok: Les:
<i>Pauze</i>	<i>Pauze</i>	
Taal	Taal meedoen Verwerking met: Veerle	Taalboek en werkboek
<i>Pauze (5 minuten filmpje in het Arabisch kijken over vulkanen)</i>		
Weektaak (zie planner)	Weektaak meedoen	(zie weektaakplanner)
Geschiedenis	Aardrijkskunde meedoen Verwerking met: Mees	Les:

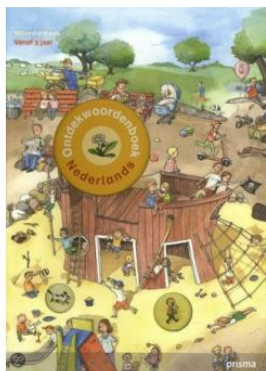
Het verschil tussen spreektaal- schooltaal

In elke taal, dus ook in het Nederlands, wordt onderscheid gemaakt tussen **DAT-** en **CAT-**woorden. DAT= Dagelijks Algemeen Taalgebruik. Oftewel frequent voorkomende woorden die kinderen en volwassenen dagelijks gebruiken. CAT = Cognitieve Academische Taal. CAT woorden wordt ook wel schooltaal genoemd. Schooltaal is de taal die gebruikt wordt in (studie)boeken en vraagt om een veel abstractere woordkennis van kinderen. Onder schooltaal worden de begrippen verstaan die je nodig hebt om cognitieve functies uit te drukken, bijvoorbeeld voor het geven van opsommingen, omschrijvingen, verklaringen en conclusies en voor het uitdrukken van relaties. Deze woorden worden veel gebruikt bij begrijpend lezen (signaalwoorden) en de zaakvakken in de bovenbouw. Anderstalige nieuwkomers (maar ook kinderen die in Nederland geboren zijn, maar thuis een andere taal spreken) hebben erg veel extra uitleg en begeleiding nodig bij deze woorden, vooral als ze na slechts 1 jaar Nederlands onderwijs doorstromen naar een bovenbouwgroep op een reguliere basisschool.

De ontwikkeling van DAT woorden gaat meestal wel vrij vlot, de meeste nieuwkomers hebben die binnen twee jaar onder de knie en kunnen gezellig mee kletsen in de klas. CAT woorden vragen veel meer tijd en ook een heel bewuste manier van aanleren en controleren. Laat je niet misleiden door de bijdrage van een meertalige leerling tijdens, bijvoorbeeld, het kringgesprek. Wees je ervan bewust dat er nog veel begrippen onbekend zijn. Vraag ernaar, bied ze aan en leer de leerling hoe het zelf achter een betekenis kan komen. Voor nog meer informatie over onderwijs aan nieuwkomers en het ruimte geven aan hun talenten zie: <https://www.poraad.nl/ledenondersteuning/publicaties/school-kind-omgeving/ruimte-voor-nieuwe-talenten>.

Op <https://www.digitaalspeciaal.nl/waarom-schooltaalwoorden-thuishoren-in-jouw-les/> kun je lijsten downloaden met schooltaalwoorden voor de midden- en bovenbouw;

Woordenboekentip

**Ontdekkwoordenboek
Beeldwoordenboek
Nederlands**
bol.com € 14,95

**Van Dale Nederlands
als 2° taal (NT2)**
€ 16,95 (met cd)

**Van Dale Groot
Beeldwoordenboek**
€ 32,50

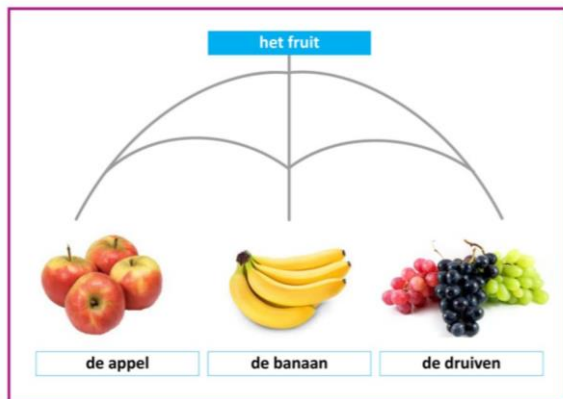
Intertaal
€9,50

Bijlagen

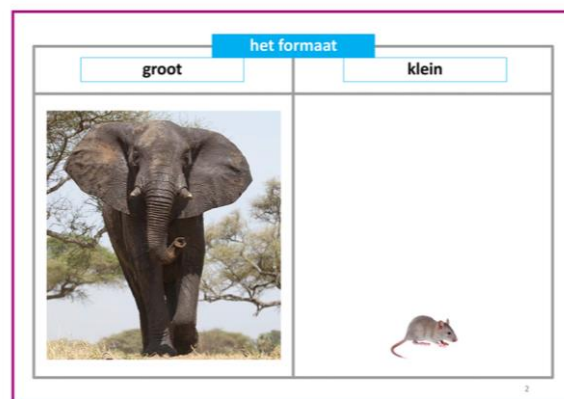
Woordenschatonderwijs

Aanbieden

Een kind moet een woord minimaal 7 keer horen voordat het in zijn/haar hersenen blijft hangen. De meest gebruikte manier van aanbieden is via de methodiek 'Met Woorden in de Weer' van Marianne Verhallen. Deze methodiek gaat er vanuit dat je woorden aanbiedt in clusters, een selectie van woorden die met elkaar in verband staan.

woordparachute

woordkast

Visualiseren

Het belang van visualisatie lijkt een open deur, maar wordt helaas vaak met name in de bovenbouw niet gedaan. Een woordmuur met daarop de aangeboden woorden vergezeld met een tekening of plaatje is een absolute voorwaarde om intensief met nieuwe woorden bezig te zijn. Woorden alleen mondeling aanbieden geeft een veel kleinere kans op het daadwerkelijk inprenten van de woorden. Let er bij het selecteren van een plaatje op dat het niet te stereotiep is en heel duidelijk. Vergeet ook de lidwoorden er niet bij te schrijven. Op de site van Met Woorden in de Weer <https://www.rezulto.nl/praktijkmateriaal/> zijn allerlei woordspelletjes (per bouw) en voorbeelden van de woordkast –woordspinparachute – woordtrap te vinden. Tegenwoordig vind je ook enorm veel kant-en-klare woordenschatclusters op internet.

Bijvoorbeeld op: <http://woorden.wiki.kennisnet.nl/Portaal:Woordclusters>

Consolideren

Consolideren is het inslijpen van de woorden en de betekenissen in het geheugen. De kinderen moeten de betekenissen niet alleen begrijpen, ze moeten deze woorden en hun bijbehorende betekenissen ook onthouden. Hiervoor is het belangrijk dat de aangeboden woorden elke dag herhaald en geoefend worden met consolideerspelletjes. Bied in eerste instantie slechts 1 betekenis van een woord aan en breid later pas uit met andere betekenissen of synoniemen.

Op de volgende site vind je overzichtelijke informatie over de 'Met Woorden in de Weer' methodiek en consolideerspelletjes: <https://woorden.wiki.kennisnet.nl/Portaal:Woordclusters>

Een andere interessante site is: <http://fontys-master-sen.yurls.net/nl/page/707402>

Feedback vragen op procesniveau en zelfregulering:

1. Procesniveau. Op procesniveau gaat het om de processen die van toepassing zijn bij het schrijven van woorden. Richtlijnen hiervoor zijn:
  - Wat denk je dat er verkeerd is gegaan bij het schrijven van deze woorden?
  - Verdeelt de leerling het woord in klankgroepen of lettergrepen? Bij spelling vormen de klankgroepen het uitgangspunt.
  - Kun je het woord in klankgroepen verdelen? (bijvoorbeeld bij het toepassen van de regels voor de open klankgroep en de verdubbeling van de medeklinker).
  - Kun je het woord in betekenisvolle delen verdelen? (bijvoorbeeld bij samengestelde woorden zoals stadhuis, zonnebloem, enz.).
  - Wat is het voorvoegsel bij dit woord (begin, verzet) of het achtervoegsel (moeilijkheid, jarig, enz.).
  - Kun je aangeven wat je aan het eind van de klankgroep hoort? Van belang is dat de leerlingen hierbij een onderscheid kunnen maken in korte klanken, lange klanken, tweetekenklanken en medeklinkers.
  - Welke aanpak of welke strategie heb je gebruikt? Maakt de leerling gebruik van de luisterstrategie, de inprentstrategie of de regelstrategie bij het schrijven van de woorden?
  - Is de strategie goed en waarom? Als de strategie niet goed is, geef je uitleg over de te nemen stappen en de voorwaarden die hiervoor van toepassing zijn. Hierbij kunt u gebruikmaken van het GRRIM-model (ik doe het- wij doen het samen- jullie doen het samen- je doet het zelf).
  - Kan de leerling de stappen voor het schrijven van een woord verwoorden en verantwoorden aan de hand van een stappenschema (bijvoorbeeld aan de hand van een schema voor de werkwoordspelling).
  - Beheerst de leerling de voorwaarden die van toepassing zijn bij spellingregel (bijvoorbeeld kunnen verdelen van woorden in klankgroepen, kennen van de soorten klanken, verwoorden en toepassen van de regel).
  - Beheerst de leerling de voorwaarden, die van belang zijn voor het schrijven van het werkwoord (bijvoorbeeld om werkwoordsvormen goed te kunnen schrijven is het van belang dat een kind weet wat werkwoordsvormen zijn, wat klankvaste (verleden tijd met de(n) of (te(n) en klankveranderende (sterke) werkwoorden zijn, in welke tijd een zin staat, wat het onderwerp is, of dit enkelvoud of meervoud is, wat de stam of de ik-vorm van het werkwoord is, enz.).
  - Kent de leerling de juiste meervoudsvorm of verkleiningsvorm van het woord (bijvoorbeeld schip wordt schepen en kano wordt kanoetje en kan de leerling de regel verwoorden).
  - Welke uitleg of feedback moet ik geven om tot de juiste schrijfwijze van het woord door de leerling te komen?
2. Zelfregulering. Bij regulering gaat het om de acties die de leerling zet om zijn doel te bereiken. Richtlijnen hiervoor zijn:
  - Oriënteert de leerling zich goed op het woord?
  - Luistert het kind aandachtig naar het woord?
  - Begint het kind onmiddellijk met het schrijven van het woord?
  - Oriënteert de leerling zich op de spellingmoeilijkheden die in het woord voorkomen?
  - Koppelt de leerling aan de spellingmoeilijkheid de juiste spellingstrategie?
  - Verwoordt de leerling de spellingstrategie of aanpak hardop of zachtjes voor zichzelf?
  - Kijkt de leerling naar het schema om te komen tot de juiste schrijfwijze van het woord?
  - Gaat de leerling na waardoor het woord niet correct is geschreven?
  - Kiest de leerling de volgende keer voor een andere aanpak, omdat de huidige aanpak bijvoorbeeld niet effectief of efficiënt is?

- Leest de leerling de woorden over, nadat deze zijn opgeschreven?
- Hoe is de zelfcontrole tijdens het schrijven van de woorden en achteraf?
- Welke leerdoel heb je bereikt naar aanleiding van het oefenen en wat betekent dit voor de volgende keer?
- Wat zou je tegen een ander kind zeggen van hetgeen jij nu geleerd hebt?
- Kan de leerling de stap maken naar andere situaties, spellingtaken of opdrachten (bijvoorbeeld een stelopdracht) die het moet uitvoeren.

